

БАНЬКА В.О.

СЕЛО БОРОМЛЯ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

*Боромля! Щодня ти на полечку з рана.
І так - вік за віком...Боромля.
У всій Україні й за межами знана -
В легендах й пісня не стороння.*

Леонід Татаренко

Село Боромля має багатовікову і славу історію. Це село одне з найбільших сіл Сумщини і України. Коріння його історії сягає в сиву давнину. Засноване воно в 1659 р. переселенцями з Правобережної України. Спочатку засноване як місто-фортеця, а з роками перетворилося у звичайне село. Нині Боромля - центр сільської Ради, розташований на автошляху Харків-Суми - за 18 км від районного центру, за 8 км від залізничної станції [4, с.589].

Як і багатьом селам та містам, Боромлі не вдалося уникнути подій Другої світової війни. На фронті війни було мобілізовано в діючу армію 1374 жителів цього села. З них повернулося 562 чоловіки, решта - 812 загинули на війні.

З перших тижнів війни сільська лікарня була перетворена у госпіталь для поранених червоноармійців. Перед вторгненням німців майже всі поранені були вивезені у східні райони [1, с.178].

15 жовтня 1941 р. німецько-фашиські війська увійшли до села. Боїв не було. Частина Червоної армії, відступаючи, залишали населені пункти без боїв [4, с.588]. У перші дні окупації від гітлерівських рук загинули Г.І.Задесенець, П.Ф.Липченко, брати Г.К. та М.Г.Герман, Д.Р.Минаєнко та ін.

У приміщенні лікарні окупанти розмістили госпіталь для своїх поранених, що, в основному, обслуговувався німецькими лікарями. Він був добре забезпечений необхідними медичними препаратами. Людей хворих на тиф, колишніх червоноармійців, переселили до приміщення старого будинку аптеки, де вони й лікувалися, їх обслуговували наші медсестри. Окупаційна влада для їхнього проживання виділяла невелику кількість продуктів, а решту приносило населення [4, с.590].

З початком окупації заняття у боромлянській школі були припинені, але через місяць їх знову відновили. 1 вересня 1942 р. на

базі середньої школи у центрі села була відкрита агрономічна школа, де навчалися учні старших класів. Тут вивчали хімію, фізику, агрономію, географію тощо. Директором школи на той час був С.В.Будений, який тоді керував ще й хором і струнним оркестром у селі. Школа проіснувала до грудня 1942 р.

Траплялися випадки, коли жителі села добровільно переходили на службу до німців поліцаями. Деякі з них пізніше були розстріляні радянськими військами за зраду, а 25 боромлянських поліцаїв разом з німцями залишили село. Згодом вони поселилися в таких країнах, як США і Канада, але жоден з них не наважився повернутися.

Під час окупації і боїв за звільнення Боромля зазнала великих збитків - згоріло більше тисячі будинків; зруйновано господарства всіх колгоспів, приміщення будинку культури, аптеки, дві середні школи, магазини тощо. У населення було забрано близько 1300 корів та 350 корів [1, с.181]. Гітлерівці відправили на примусові роботи до Німеччини близько 250 жителів нашого села. Доля вивезених до Німеччини складалася по-різному. Деякі з них так і не змогли повернутися до рідної домівки. Збереглися спогади деяких жителів села, які працювали в Німеччині:

Катерина Фролівна Гасанова 1918 року народження у 1933 р. переїхала з сім'єю до Боромлі. У 1942 р. зі станції Смородине її та дівчат і жінок з Тростянець та Охтирського району повезли до Конотопа, а звідти - до Польщі. Пройшовши медичну комісію, їх відправили до Німеччини [1, с.182]. Спочатку привезли до м.Росток. Там працювали на фабриці, плели кошулі. Працювали в денну зміну по 12 годин, заробітну плату одержували щомісяця, жили в жіночому бараці, де були тільки жінки та дівчата з Сумської області. Згодом перевезли в місто Орнелеунд. Там працювали на військовому заводі в денну зміну на бормашині, а в нічну - на пресовій машині. Зміни були потижневі, по 12-14 годин. Умови праці були стерпні та й відношення з боку німців було непогане: годували кожний раз тричі на день, хліба видавали 250 грамів, в обід і ввечері - овочеві супи, щомісяця платили по 5-10 марок. Останні чотири місяці Катерина Фролівна працювала по господарству в одного з керівників міста. І лише 1 травня 1945 р. після звільнення, вона повернулася в своє рідне село.

Зі спогадів Єлизавети Лаврентіївни Громовой. Це було 30 жовтня 1942 р. Єлизаветі Лаврентіївні було тоді 16 років. Вона працювала на току біля комори, коли її раптом викликали до контори

колгоспу. Там вона отримала повістку до Німеччини на роботу. Наступного ранку вона пішла до сільської ради, взявши з собою торбину сухарів та інших харчів. Звідти її повезли до Тростянця. Загнали у товарні вагони і повезли до Німеччини під охороною. Дорога була тяжкою. Вагони були переповнені, їхали стоячи [1, с.182].

Коли прибули до Німеччини у м.Мангейм, їх поділили на групи і відправили по місцях роботи. Працювала вона на різних роботах: на будівництві, на заводах, нянькою в заможних людей. На заводі «Ланц» вона працювала на токарному станку. За словами Єлизавети Лаврентіївни, життя у Німеччині було тяжким: жили в дерев'яних бараках, які були в три ряди обнесені колючим дротом; спали на дерев'яних помостах, замість матраців лежали мішки, які були наповнені стружкою. Розпорядок дня був суворий. Працювали без вихідних. Кожного дня о сьомій годині ранку під охороною вели з собаками на завод, де працювали по 12 годин. Після такого каторжного життя Єлизаветі Громовій все ж таки вдалося визволитися з полону. Це відбулося 1 квітня 1945 р.

За роки окупації села фашистами були розстріляні 39 мирних жителів. 70 червоноармійців, які потрапили до полону, було розстріляно на залізничній станції Боромля [1, с.183].

У лютому 1943 р. остаточно завершився розгром німецько-фашиських військ під Сталінградом. Були звільнені від загарбників великі території. 17 лютого 1943 р. частини Червоної армії разом з партизанами звільнили Боромлю від фашиських окупантів. Але це перше звільнення не стало остаточною. Ворог підтягнув свіжі сили і 11 березня 1943 р. знову захопив село. На декілька місяців знову була відновлена фашистка влада на селі.

З 10 серпня почалися нові бої за визволення Боромлі, у яких загинуло майже 560 радянських воїнів [2, с.340]. Фашисти зайняли вигідний рубіж - це західні висоти і околиці села. Першу лінію німецької оборони зайняли 166-та піхотна і 7-ма танкова дивізія, а з району станції Боромля вогнем важких гармат їх підтримував бронепоезд. З лісу били далекобійні гармати. З повітря наземні частини прикривалися літаками.

З боку радянських військ на північній околиці Боромлі наступали частини 23-ї стрілецької дивізії. Виснажливі бої в центрі і на південній околиці села вела 161-ша Червонопрапорна ордена Богдана Хмельницького Станіславська стрілецька дивізія [1, с.188].

Долю битви за Боромлю вирішив сміливий маневр 565-го полку майора О.О.Єрмолаєва. Він наказав одному батальйону наступати з фронту, а іншим двом - нанести удар по флангу в напрямку

південної околиці села. Цей маневр був несподіваним для ворога. Дивізія почала відвойовувати населений пункт і вийшла до річки Боромлі [2, 344]. Далі цей військовий успіх був розвинутий, що і призвело до повного визволення Боромлі від фашистів.

Мужність і героїзм у боях при звільненні села виявили багато бійців, серед яких були С.А.Довженко, С.М.Безбородов, лейтенант М.І.Чернаткін, лейтенант С.П.Красноусов, М.З.Сивовол, В.А.Литвин, Ф.М.Рева, В.А.Мозговий, П.В.Тертичний, О.О.Єрмолаєв та ін.

Минуло вже багато часу від тих подій, але ми повинні пам'ятати і вшановувати славне минуле, що зв'язало багатьох людей та невелике село Боромля.

-
1. Артюшенко А.А. Історія Боромлі. - Тростянець, 1999.
 2. Артюшенко А.А. Новітня історія Тростянеччини. - Тростянець, 2004.
 3. Сумская область в период Великой Отечественной Войны 1941-1945 Сборник документов и материалов. - К., 1988.
 4. Історія міст і сіл Української ССР. Сумська область. - К., 1980.

БАНЯ А.Ю.

З ІСТОРІЇ смт ВОРОЖБА: ВІД ДАВНИНИ ДО ПОЧАТКУ ХХ ст.

Розташована Ворожба на території, відмежованій річками: на півночі - Сеймом, на сході - Виром, на півдні - Ворожною і на заході - Вижлицею.

Ворожба була заснована (на відміну від Ворожби Сумської, її стали іменувати Ворожною Білопільською) переселенцями, які рятуючись від терору поляків після поразки під Берестечком у 1651 р., тікали на лівий берег Дніпра і осідали на обраних ними місцях. Датою заснування міста є 1672 р. Поселення знаходилося на землях російської слободи, у двох верстах від Білопілья. Українці мали право вільно займати землі, але російські поміщики цього не визнавали і вважали землі своїми. Через це почалися жорстокі сварки між новоприбулими та т.зв. путивльцями. Уряд намагався загасити конфлікт. Було узаконене перебування козаків у Кризі та Ворожбі. Тут створюються полкові та городові служби і вони, як окремі сотенні слободи, входять до Сумського козацького полку. Новим поселенням було відведено землі, ліси, сінокоси згідно з розписом у межових книгах. Опікуватись будівництвом міста спочатку доручають кризькому сотнику С.Фоменку, а потім ворожбянському - Степану Куколю.